

Оксана Нестерчук*

 <https://orcid.org/0000-0003-2676-7966>

УКРАЇНСЬКІ ПРІЗВИЩА ТОРЧИНСЬКИХ РОМІВ

UKRAINIAN SURNAMES OF TORCHYN'S ROMA

Ключові слова: антропонім, апелятив, прізвище, лексико-семантична група, морфологічне творення

Keywords: anthroponym, appellative, surname, lexical and semantic group, morphological formation

Анотація

У статті проаналізовано антропоніми ромів, які проживають у населеному пункті Торчин Луцького району Волинської області. Мовний матеріал зібрано автором особисто та систематизовано. Виявлено всі прізвища ромів, що мешкають у селищі; встановлено продуктивність груп антропонімів і прізвищевих формантів; проаналізовано лексико-семантичну базу прізвищ; схарактеризовано морфологічне творення офіційних найменувань. Установлено, що антропонімія ромської меншини с. Торчин майже нічим не відрізняється від таких самих українських онімів. Зафіксовано 6 прізвищ відіменного творення: *Гученко, Марценюк, Ковальчук, Стоянович* та ін. Проаналізовано деривати від інших антропонімів (здебільшого від прізвищ): *Бобенко, Покальчук*. За морфологією серед прізвищ ромів домінують конструкції з патроніміями формантами *-енк-о, -ович (-евич)*: *Берлевич, Коржевич*, а також поліфункційним формантом *-ук*: *Чужук*. Таких прізвищ у торчинських ромів 4 із 18 зафіксованих.

Abstract

The article deals with anthroponyms for the Roma living in the urban locality of Torchyn in Lutsk District, Volyn Region. Based on personal records the language material is systematized and all the surnames of Roma living in the locality are identified; the composition and productivity in the groups of surnames and surname formants are specified; the lexical and semantic base of surnames is analyzed; the morphological formation of official names is characterized.

* Волинський національний університет ім. Лесі Українки, кафедра історії та культури української мови, філологічний факультет, 43000 Україна, м. Луцьк, вул. Винниченка 30-А; e-mail: nester-oks@ukr.net

It was found that anthroponymy for the Roma minority in Torchyn does not greatly differ from the same Ukrainian onyms. There are 6 names of denominative formation such as *Гученко/Huchenko*, *Марценюк/Martseniuk*, *Ковальчук/Kovalchuk*, *Стоянович/Stoianovych* and others. The derivatives from other anthroponyms (mostly from nicknames) were analyzed: *Бобенко/Bobenko*, *Покальчук/Pokalchuk*. Among the morphological way of word-building there is a predominance of formations with patronymic formants: *-енк-о/-enk-o*, *-ович/-ovych* (*-евич/-evych*): *Берлевич/Berlevych*, *Коржевич/Korrzhevych*; polyfunctional formant *-ук/-uk*: *Чужук/Chuzhuk*. The Roma have 4 such surnames out of 18 recorded.

Серед меншин, які проживають в Україні, багато представників ромської національності. Останні відзначаються своїми звичаями, зовнішнім виглядом (невисокого росту, смугляві, з темним волоссям), одягом та способом ведення господарства, правильніше – небажанням господарювати.

Достеменно походження слова *циган* не відоме, можливо, пішло з грецької мови, що означає ‘недоторканий’ [Ославська, 2018, с. 19], за іншим тлумаченням – від турецького чи румунського *сінгани* [Гуртовий, 2014, с. 318].

Циганською мовою говорять у Південній Індії та на острові Цейлон, вона належить до індійської мови індоєвропейських мов [ЕС, т. IV, с. 469]. Збереглося декілька діалектів у залежності від географічного розселення носіїв. У 20-х роках ХХ століття почався розвиток та популяризація циганської мови. Так, 1926 року було створено абетку ромського мовлення, 1927 виходить друком перший у світі журнал «Романі зоря», 1930 – журнал «Нево дром» («Новий шлях»). 1928 року був виданий перший підручник мовою ромів – буквар для дорослих.

На конгресі у Лондоні, що відбувся 8–12 квітня 1971 року (International Rom Committee, IRC), представники ромської народності з різних країн світу затвердили самоназву народу як *рома*. Тоді ж був затверджений національний прапор з двох кольорів: верхня частина – синя (символізує небо), нижня – зелена (символізує траву), посередині – червона чакра (колесо) як символ вічної дороги, що свідчить про індоарійське походження народу (аналогічна чакра на прапорі Індії). Та й самі роми жартують, що Бог, коли роздавав землі народам, їхню частку поділив на дороги. На 38-й сесії Генеральної Асамблеї ЮНЕСКО 2015 року 5 листопада оголошено Днем ромської мови. Гімн ромів написаний на основі народної пісні «Джелем, джелем».

Вперше в Україні роми згадуються в грамоті, виданій великим литовським князем Олександром циганському ватажкові Василю в 1501 році. З кожним роком кількість людей цієї національності збільшується, окрім років Другої світової війни, коли гітлерівці знищували ромів. За переписом населення 1926 р., в УСРР жили 13 000 ромів (у тому числі 2 500 у містах); 1959 р. – 28 000, а 1970 р. – 30 100, 2001 року – 47 600, тобто ця національна меншина щодо кількості тринадцята в Україні. Вони розселені по всіх областях України, але

найбільше їх на Закарпатті, у Криму і Південній Бессарабії (інформація з енциклопедичних довідників, у яких дані часто різняться між собою).

Кочівництво у роки Радянського Союзу було заборонене з 1956 року, тому кожна сім'я була приписана до певного населеного пункту. Зараз роми мають свої будівлі, деякі навіть господарство, проте часто кочують, переїжджаючи від одного населеного пункту до іншого, незважаючи на те що рівні перед законом як громадяни України.

У роботі стисло характеризуємо прізвища ромів, які проживають у селищі міського типу Торчин Луцького району Волинської області (дані з Торчинської селищної ради). Зауважимо, що в побутовому спілкуванні роми, як правило, прізвищ не використовують – для ідентифікації особи в таких замкнених групах достатніми виявляються власні особові імена чи їх варіанти, особливо оригінальні (*Раджа, Октай, Садій, Севуш, Давідік, Сєрій, Назік*), або поєднання імені носія з батьковим найменням (*Радій Раджі, Льоньковий Артур*). Таким ідентифікатором досить часто виступає і прізвисько (*Ванюшка, Родімка, Шалун, Парно* 'білявий'). Лише школярі досить часто вживають прізвища, наслідуючи вчителів.

Першою у Торчині 1960 року оселилася велика ромська родина Юзепчуків [Гуртовий, 2014, с. 316]. Зафіксовано ось таку розповідь Раджі Юзепчука (запис зроблено на диктофон, зберігаючи вимову респондента засобами нині чинного правопису):

Улян Юзепчук – це мій дід. Як він помер, мені було шість років. Я знаю, що він приїхав с своїми дїтьмі, тобто шість синовей і три дочки. Як він сюди приїхав, то в самому Торчині місцевих як би жителів не було, в Торчин заселялися люди різних культур, і стали будувати цей Торчин. То дід мий так само будували цей Торчин.

За шість десятиліть кількість ромів у селищі неухильно зростала. Зараз їх чисельність до півтисячі осіб і постійно змінюється: одні приїжджають, деяки час поживуть, і знову їдуть; інші, хоч і постійно тут живуть, так і не зареєстровані за місцем проживання. Ядро общини складають родини з такими прізвищами: *Юзепчук/Юзипчук* (78 повнолітніх представників), *Стоянович* (27), *Гученко* (11), *Марцінкевич/Марценкевич* (10), *Покальчук* і *Чужук* (по 5), *Нагаловський, Ковальчук* і *Головацький* (по 3) (дані селищної ради). Вважається, що торчинська община ромів одна з найбільших у Волинській області.

Присутнє серед ромів і розшарування на соціальні групи:

У нас, в ромів, діляться на різні там групки, як там їхні батьки, який спосіб життя, це починаючи від тих таборів, як їхні батьки жили, який в них статус був. От в такому плані. Буліга – це в нас як би по батьковій лінії, їдуть там монголи, сєрви, от такі росподіл касти, діляться на касти. Ну переважно касти там по батьковій лінії (Р. Юзепчук).

Тепер у Торчині барона немає, за розповіддю Івана Уляновича Юзепчука (рідний дядько Раджи Юзепчука), цю роль «виконував» його батько Улян Андрійович, який серед ромів мав великий авторитет, тому за порадою щодо вирішення різних конфліктів чи сварок зверталися до нього (пор.: «*Говорили люди, що він [себто У. Юзепчук. – О.Н.] – барон громади*» [Гуртовий, 2014, с. 316]). Родини, що поселилися в Торчині ще у минулому столітті, вважають себе корінними: вони побудували гарні будинки, трудяться, охайно господарюють, більшість мають авто чи «бусика», дорожать думкою торчинців, а деякі навіть породичалися з ними. Як підкреслював І. Юзепчук, він усе життя працював: був учителем співів і художнім керівником різних ансамблів, мав домашнє господарство з різною живністю, обробляв город. Інші теж знаходять заняття: закупають волоські горіхи, лущать їх і здають в приймальні пункти, збирають металобрухт та ін. А тих, що недавно приїхали і ще не влилися в громаду торчинців, прозивають *макарáми* чи *бідними цигáнами*. Вони, за словами торчинців, *попрошайнічають*, але тільки не в Торчині, а у сусідніх селах, у Луцьку, десь ще далі.

Типовою офіційною структурою для іменування особи в Україні прийнято вважати тричленну форму – *прізвище + ім'я + ім'я по батькові* [Чучка, 2002, с. 429]. Така ж тричленна форма обов'язкова для ромів в Україні, а отже, і в Торчині.

Прізвищеві форми ромів подібні до офіційних форм корінних жителів, оскільки населення будь-якої країни вже мало усталені форми цих онімів. Наприклад, серед ромів Росії переважають прізвища *Лиховидов, Волков, Шабашов, Вишняков, Шишков* та ін.; у ромів Білорусі прізвища утворені від імен предків або прізвиськ за допомогою білоруського суфікса *-онк-*: *Лисьонки, Писронки, Александронки*; в Україні мають у своєму складі суфікс *-ак-*: *Ворончаки, Михайчаки, Волянчаки* або закінчуються на традиційний малоросійський (*малорусский* в оригіналі!) *-енко*: *Сліченко, Кравченко, Панченко*. Ромські сім'ї, які отримали свої перші документи в Польщі, мають прізвища *Островські, Козловські, Цибульські, Косанські*, а в Криму прізвища утворені від мусульманського імені їхнього предка – *Кемалов, Ібрагімов, Шекеров, Хасан*. Крім цього, була помічена тенденція до «облагороджування» прізвищ – *Перлов, Золотарьов* і т.д. Потім ця традиція перейшла і до імен [ЧіЖЦІ].

На основі прізвищ неможливо диференціювати, які антропоніми належать українцям, а які ромам, пор.: *Бортник, Гученко, Ковальчук, Марцинкевич, Покальчук, Чижевич* та ін., однак торчинці добре знають, що серед них немає корінних українців з прізвищами *Головацький, Стоянович, Чужук, Юзепович* та ін., тобто носії цих власних назв – роми.

За записами Торчинської сільської ради, виявлено 16 прізвищ, що належать повнолітнім ромам: *Берлевич, Бортник, Головацький* (3 носії), *Гученко* (11),

Касперович, Ковальчук (3), Коржевич, Марцинкевич/Марценкевич (10), Нагаловський (3), Покальчук (5), Рзаєв, Стоянович (27), Чижевич, Чужук (5), Юзепчук (78), Яковлев. Прізвище *Ванічек* належить змішаній українсько-ромській сім'ї, глава якої – українець.

Учні-роми шкільного віку з такими прізвищами: *Бобенко (1 носій), Гученко (9 носіїв), Коржевич (2), Марцинкевич (4), Марценюк (1), Покальчук (1), Стоянович (13), Юзепчук (29)*; учень *Ванічек (1)* зі змішаної ромсько-української сім'ї, у якій мати теж зі змішаної сім'ї, а батько українець (прізвище, очевидно, чеського походження: навколо Торчина в роки Другої світової війни ще були чеські та словацькі колонії). Отже, загальна кількість ромських прізвищ – 18, що належить понад трьом сотням сучасних ромів Торчина.

Здійснена спроба описати географію цих прізвищ, для чого скористалися доступними нам лексикографічними працями та інтерактивною картою прізвищ, створеною *Генеалогічним Товариством РІДНІ [Рідні]*. Зауважимо, що дані карти показують функціонування прізвищ на території України у період 2012–2013 років, тобто до початку російської агресії, після якої відбулося декілька хвиль переселень з окупованої території. Також ця карта не відображає національності носіїв прізвища.

Порівнявши прізвища ромів Торчина і прізвища, виявлені у карті, можемо зробити висновок: не виявлено жодного унікального прізвища, характерного для торчинських ромів – усі вони досить поширені в різних областях України.

Дослідивши антропоніми півдня Волинської області, Лариса Лісова встановила, що з-понад 27 000 прізвищ 31,99% становлять відіменні назви (від 670 чоловічих і 51 календарного жіночого імені), 14,3% відтопонімних прізвищ, решта – відапелятивні утворення [Лісова, 2014, с. 6–8].

Лексико-семантичний аналіз прізвищ ромів показав, що 6 з них – **відіменного творення**:

Гученко – «від слов'янського особового імені Гуч, уперше письмово засвідчене у 1423 році в марамороському селі Крачуново, що біля Марамороського Сигота. У 1649 році антропонім Гуч уже виступає в ролі прізвищевої назви громадянина м. Мукачева: *Nucz Pal (Leh Ber III 439)* та в Галичині» [Рідні]; «Патронімічне, утв. за допомогою суф. -енк-о від прізвиць Гук або Гуч; перв. значення – „син Гука (Гуча)”» [Редько, 2007, с. 270];

Марцинкевич/Марценкевич – «В підключених нами етимологічних словниках відомості про походження прізвища МАРЦЕНКЕВИЧ відсутні» [Рідні]. Очевидно, це утворення від варіанта імені Марцін < Мартин; пор. польське *Marcin [Grzenia, с. 227]*;

Марценюк – «В підключених нами етимологічних словниках, відомості про походження прізвища МАРЦЕНЮК відсутні» [Рідні]; «Патронімічне, утв. за

допомогою суф. -'ук від власного імені (прізвиська) Марцин; перв. значення – „син Марцина”» [Редько, 2007, с. 659]; пор. польське Marcin [Grzenia, с. 227];

Стоянович < Стоян – «це традиційне слов'янське ім'я, найбільш улюблене та опоетизоване македонцями, сербами та болгарами. Його походження виводять із дієслова *stojati* та суфікса -апь. А первісна семантика імені, яку в ньому вбачають, – це побажання в охоронних цілях – Нехай зостанеться живим! Сама ідея наділити ім'я захисною функцією, за В. Будзішевською, до балканських слов'ян прийшла від тюркських чи монгольських народів, а завдяки болгарам вона поширилася на всю слов'янську північ. Найдавніші записи цього імені на українських теренах сягають XIV ст.» [Рідні]; «Давньослов'янське чоловіче ім'я Стоян того ж кореня, що й устояти, стійкий» [ЧУЧКА, с. 536]; «Патронімічне, утв. за допомогою суф. -ович від прізвиська Стоян; перв. значення – „син Стояна”» [Редько, 2007, с. 1017];

Юзепчук – «В підключених нами етимологічних словниках, відомості про походження прізвища ЮЗЕПЧУК відсутні» [Рідні]; «Патронімічне; утв. за допомогою суф. -чук від власного імені Юзеп (від Юзеф, Йосип); перв. значення – „син Юзепа”» [Редько, 2007, с. 1236]; пор. польське ім'я Józef [Grzenia, с. 174];

Яковлев – суфіксальне утворення від імені *Яків*; фонетика свідчить, що прізвище російського походження.

Деривати від інших антропонімів (здебільшого від прізвиस्क):

Чижевич – «Особове ім'я [Чиж] пішло від назви птаха чиж. У латиномовних записах Затисся ім'я Чиж фіксується вже з 1221 року. У польській транслітерації 1461 року цей антропонім має вигляд: *pan Jussko Cziżb*. Крім наведеного запису польські письмові джерела з українських земель XII–XV століть наводять ще декілька записів, у яких лексема Чиж та її дериват Чижик мають однозначно український графічний вигляд» [Рідні]; «Патронімічне, утв. за допомогою суф. -евич від прізвиська Чиж; перв. значення – „син Чижа”» [Редько, 2007, с. 1167];

Бобенко – відомості про прізвище відсутні [Рідні]; Ю. Редько прізвище *Бобенчик* вважає дериватом із зменш. суф. -ик від прізвиська *Бобенко* [Редько, 2007, с. 75], тоді прізвище *Бобенко* утворено семантичним способом;

Покальчук – «Патронімічне, утв. за допомогою суф. -чук від прізвиська *Покало*; перв. значення – „син Покала”» [Редько, 2007, с. 840].

Зафіксовано деривати, утворені від назв **професій чи заняття першоносів** (очевидно, ці прізвища пройшли стадію онімизації, спершу функціонуючи як прізвиська):

Бортник – той, хто займається бортництвом, тобто розведенням бджіл у бортах; лісове бджільництво; від *бортъ* 'дупло' [Рідні]; «утв. семант.

способом від апелятива бортник (= пасічник); вказувало на заняття» [Редько, 2007, с. 92];

Ковальчук – суфіксальний дериват від українського апелятива *коваль* [Рідні], а *ковальчук* ‘син чи учень коваля’.

Виявлене одне прізвище, з вказівкою на *індивідуальні ознаки першоносія*: *Головацький* – певно, від *головач* ‘той, хто з великою (розумною) головою’ [Рідні], що в проміжний період виступало прізвищем.

Зафіксоване найменування незрозумілого походження: *Нагаловський* – «В підключених нами етимологічних словниках, відомості про походження прізвища НАГАЛОВСЬКИЙ відсутні» [Рідні].

Тут зауважимо: якщо ці прізвища похідні від прізвищ, то варто говорити не про їхнє походження, а про мотивацію, яка, очевидно, вже втрачена. Запозичене прізвище з незрозумілою твірною основою: *Рзаєв* – «В підключених нами етимологічних словниках, відомості про походження прізвища РЗАЄВ відсутні» [Рідні]; можливо, російсько-тюркського походження, як і російського *Яковлев*; див., напр., словникову статтю: азербайджанський письменник з псевдонімом *Рза Расул* – носій прізвища *Рзаєв* [УРЕС, с. 132].

Прізвища морфологічного способу творення відповідно до традиційного, усталеного в українській антропоніміці підходу поділяємо на:

- 1) прізвища з патронімічними формантами (*-енк(о)*, *-ич*, *-ович (-евич)*);
- 2) прізвища з поліфункційними формантами (*-ук (-'ук, -чук)*, *-ак, -ик, -к(о), -ець, -ськ-ий*).

Таких прізвищ у ромів 4 із 18 зафіксованих:

- *Чужук* – «В підключених нами етимологічних словниках, відомості про походження прізвища ЧУЖУК відсутні» [Рідні]; очевидно, того ж походження, що й прізвище *Чужак* – «утв. семант. способом від апелятива *чужак* (= чужинець; нерідна людина, не родич)» [Редько, 2007, с. 1176], можливо, теж через стадію онімізації;
- *Берлевич* – незрозумілого походження [Рідні]; можливо, від *берло* ‘скипетр’ [Гр, т. I, с. 52] (*скіпетр* ‘жезло, знак влади монарха’ [ЕС, т. IV, с. 268]), що первинно функціонувало як прізвище, а з нього постало *Берлевич* – ‘син Берла’;
- *Касперович* – відомості відсутні [Рідні]; можливо, від апелятива *каспер* (орн.) ‘деркач’. Запозичення з польської мови, утворене на основі власного імені *Kasper*, *Kasper* [ЕСУМ, т. II, с. 399]; див. походження п. *Kasper* [Grzenia, с. 185–186];
- *Коржевич* – від апелятива *корж* ‘коржик’, ‘перепічка’ [Гр, т. II, с. 283; Рідні], хоч прізвище могло бути утворене і від власної назви *Корж* (прізвище), про що свідчить патронімічний суфікс *-евич*.

Як бачимо, моделі **-ович/-евич** служать активним засобом вираження родинної належності сина до батька [ЧУЧКА, с. ХХХ].

Отже, 33% прізвищ відіменного походження, 16% дериватів від прізвищ, 11% можливого відапелятивного походження, 11% прізвищ указують на заняття засновників роду, 5,6% характеризують першоносія; інші незрозумілого походження. Порівняння прізвищ ромів з чотирма лексико-семантичними групами твірних основ цих українських антропонімів, які виділяє Юліан Редько та інші дослідники, виявило, що серед проаналізованих відсутня лише група «за походженням або за місцем проживання».

За порадою Ю. Редька – «[...] За своїм походженням і будовою, а також за морфологічними ознаками українські прізвища треба поділити на дві групи: прізвища прикметникового і прізвища іменникового типу», хоч «кожне прізвище як родова назва особи належить до розряду іменників» [Редько, 1966, с. 81] – всі ромські прізвища поділяємо на два типи – прикметникові та іменникові.

Прізвища прикметникового типу. Серед торчинських ромів виявлено лише два прізвища прикметникового типу з суфіксом **-ськ-ий**: *Нагаловський, Головацький* < головач + **-ськ-ий** (11% від загальної кількості прізвищ).

Уже пам'ятки давньоруського періоду свідчать, що суфікс **-ськ-** служив для утворення відносних прикметників. За допомогою його формувалися прикметники від назв місцевостей, племен, народностей, країн, держав, для вираження належності. [...] Утворені таким способом відносні прикметники дуже часто ставали родовими прізвищами, особливо якщо походили від назв населених пунктів [Редько, 1966, с. 81–82].

Прізвище *Яковлев* за походженням – російський присвійний прикметник; очевидно, і прикметникового типу інше чужомовне *Рзасв*; обидва становлять теж 11%. Людмила Кравченко зазначає:

Прізвища зі спільнослов'янським присвійним формантом **-овь** відомі або були відомі багатьом слов'янським мовам, у яких вони зазнавали певних звукових змін відповідно до фонетичних законів тих мов (український **-ів**, російський **-ов**, білоруський **-аў**, польський **-ów**). [...] первісно виникали словосполучення, до складу яких входили присвійні прикметники, похідні від власних імен, лише потім відбувалася антропонімізація форманта **-ов**, який з'явився у структурі імен по батькові та прізвищ [Кравченко, 2004, с. 83].

Аналізований суфікс **-ев** відповідав би українському **-ів** (**-їв**), з чого робимо висновок, що це запозичення з російської мови (допускаємо також можливе

зросійщення прізвища, що часто траплялося в офіційних записах, особливо сходу і півдня України).

Отже, прикметникового типу лише чотири прізвища (22%).

Прізвища іменникового типу. Виявлено 14 прізвищ з такими словотворчими суфіксами:

-*евич* і його варіант -*ович* (Берлевич, Коржевич, Марцинкевич/Марценкевич, Чижевич, Касперович, Стоянович) – 33%; пор. спостереження П. Чучки: «Давній слов'янський двоморфемний суфікс (м'який еквівалент суфікса -ович), який постав унаслідок злиття посесивного суфікса -єв- та патронічного суфікса -ич- для того, аби утворювати назви для синів від іменування батька» [ЧУЧКА, с. XXX];

-*енк-о* (Бобенко, Гученко) – 11%. Характеристика Ю. Редька: «Суфікс цей один із найпродуктивніших і найбільш характеристичний як формант українських прізвищ. Прізвища, утворені за його допомогою, становлять 10,57% прізвищ, утворених шляхом суфіксації. Суфікс -енк-о належить до патронічних, отже, прізвища на -енк-о майже завжди означають сина того, кого називає передсуфіксальна частина» [Редько, 1966, с. 121];

-*ук/-'ук* (графічно -ук і -юк) (Марценюк, Чужук) – 11%;

-*чук* (Ковальчук, Покальчук, Юзепчук) – 16,6%. «Для утворення українських прізвищ ці суфікси виявились надзвичайно продуктивними. За кількістю прізвища на -ук, -чук займають перше місце серед іменникових прізвищ, утворених суфіксальним способом, і становлять 16,57%» [Редько, 1966, с. 151]. П. Чучка ці два останні подані нами суфікси розглядає як один з варіантами – -ук, -юк, -чук, даючи таку характеристику: «Давній український демінутивний суфікс, який, крім об'єктивної здібності, здатний виражати й суб'єктивну оцінку, зокрема, пестливість, іронію, а часом навіть зневагу, спроможний утворювати катойконіми (довжанюк, жуківчук, косівчук, новоселюк, сваявчук...), а головне – назви сина від батькового чи матиного іменування (Антонюк, Меланчук, Поштарюк...)» [ЧУЧКА, с. XXXVI–XXXVII]; а форманти -*юк/-чук* вважає тюркського походження [ЧУЧКА, с. XXXIX], з чим не погоджуються ні Ю. Редько, ні В. Німчук [Редько, 1966, с. 151].

Отже, виявлено найменування лексико-семантичного творення (переважають відіменного творення – 6 із 18 прізвищ), які походять від антропонімів і роду занять першоносія, напр., *Гученко, Марценюк, Ковальчук, Покальчук*. Серед морфологічного способу творення домінують утворення з патронічними формантами -*енк-о, -ович (-евич): Берлевич, Коржевич*, а також з поліфункційним формантом -*ук: Чужук*.

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

Словники і джерела

- Гр – Грінченко Борис, укл., 1907–1909, *Словарь української мови: у чотирьох томах*, Наукова думка, Київ/HRINCHENKO Borys, uкл., 1907–1909, *Slovar ukraïnskoi movy: u chotyrokh tomakh*, Naukova dumka, Kyiv.
- ЕСУМ – Мельничук Олександр, Білодід Іван, Коломієць Віра, ред. кол., 1982–2012, *Етимологічний словник української мови*, т. 1–7, АН УРСР, Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні, Київ/MELNYCHUK Oleksandr, BILODID Ivan, KOLOMIETS Vira, red. kol., 1982–2012, *Etymolohichnyi slovnyk ukraïnskoi movy*, т. 1–7, АН URSSR, Instytut movoznavstva im. O.O. Potebni, Kyiv.
- ЕС – Огієнко Іван, 1979–1994, *Етимологічно-семантичний словник української мови*, т. I–IV, Товариство „Волинь”, Вінніпег/ОШПЕНКО Ivan, 1979–1994, *Etymolohichno-semantychnyi slovnyk ukraïnskoi movy*, т. I–IV, Tovarystvo „Volyn”, Vinnipeg.
- Редько 2007 – Редько Юліан, 2007, *Словник сучасних українських прізвищ: у двох томах*, Наукове товариство імені Шевченка, Львів/REDKO Yulian, 2007, *Slovyk suchasnykh ukraïnskykh prizvyshch: u dvokh tomakh*, Naukove tovaristvo imeni Shevchenka, Lviv.
- Рідні – Генеалогічне Товариство РІДНІ, <https://ridni.org/index.php> (дата звернення 15.11.2020)/Henealohichne Tovarystvo RIDNI, <https://ridni.org/index.php> (data zvernennia: 15.11.2020).
- УРЕС – Бажан Микола, гол. ред., 1968, *Український радянський енциклопедичний словник*, т. 3, Голов. ред. УРЕ УРСР, Київ/BAZHAN Mykola, hol. red., 1968, *Ukrainskyi radianskyi entsyklopedychnyi slovnyk*, т. 3, Holov. red. URE URSSR, Kyiv.
- ЧіЖЦі – *Чоловічі і жіночі циганські імена*, <https://uk.ruarrijoseph.com/obschestvo/74963-muzhskie-i-zhenskie-cyganskie-mena.html> (дата звернення: 15.11.2020)/*Cholovichi i zhinochi tsyhanski imena*, <https://uk.ruarrijoseph.com/obschestvo/74963-muzhskie-i-zhenskie-cyganskie-mena.html> (data zvernennia: 15.11.2020).
- ЧУЧКА – Чучка Павло, 2005, *Прізвища закарпатських українців: історико-етимологічний словник*, Світ, Львів/CHUCHKA Pavlo, 2005, *Prizvyshcha zakarpatskykh ukraïntsiv: istoryko-etymolohichnyi slovnyk*, Svit, Lviv.
- Grzenia – GRZENIA Jan, 2002, *Słownik imion*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

БІБЛІОГРАФІЯ

- Гуртовий Григорій, 2014, *Торчин – передзвін віків: історико-краєзнавчий нарис*, Надстир'я, Луцьк/HURTOVYI Hryhorii, 2014, *Torchyn – przedzvin vikiv: istoryko-kraieznavchyi narys*, Nadstyr'ia, Łuck.
- КРАВЧЕНКО Людмила, 2004, *Прізвища Лубеницини*, Факт, Київ/KRAVCHENKO Liudmyla, 2004, *Prizvyshcha Lubenshchynu*, Fakt, Kyiv.
- ЛІСОВА Лариса, 2014, *Антропонімія півдня Волинської області*, автореф. дис. канд. філол. Наук, Луцьк/LISOVA Larysa, *Antroponimiia pivdnia Volynskoi oblasti*, aftoref. dys. kand. filolog. nauk, Łuck.
- ОСЛАВСЬКА Світлана, 2018, *Як роми оселилися в Луцьку*, „Волинські новини”, 30 серпня 2018 р., с. 19/OSLAVSKA Svitlana, 2018, *Yak romy oselylysia v Lutsku*, „Volynski novyny”, 30 serpnia 2018 r., s. 19.
- РЕДЬКО Юліан, 1966, *Сучасні українські прізвища*, Наукова думка, Київ/REDKO Yulian, 1966, *Suchasni ukrainski prizvyshcha*, Naukova dumka, Kyiv.
- ЧУЧКА Павло, 2002, *Антропонімія I – Імена. Антропонімія II – Прізвища*, в: E. Rzetelska-Feleszko, A. Cieślikowa, red., przy współdziale J. Dumy, *Słowiańska onomastyka: encyklopedia*, t. I, Towarzystwo Naukowe Warszawskie, Warszawa–Kraków, s. 335–339, 429–435/CHUCHKA Pavlo, 2002, *Antroponimiia I – Imena. Antroponimiia II – Prizvyshcha*, v: E. Rzetelska-Feleszko, A. Cieślikowa, red., przy współdziale J. Dumy, *Słowiańska onomastyka: encyklopedia*, t. I, Towarzystwo Naukowe Warszawskie, Warszawa–Kraków, s. 335–339, 429–435.

Streszczenie

UKRAIŃSKIE NAZWISKA ROMÓW Z TORCZYNA

Słowa kluczowe: antroponim, apelatyw, nazwisko, grupa leksykalno-semantyczna, struktura morfologiczna

W artykule dokonano analizy antroponimów Romów mieszkających we wsi Torczyn, znajdującej się w powiecie łuckim w obwodzie wołyńskim. Materiał został osobiście przez autorkę zebrany i usystematyzowany. Zaprezentowano wszystkie nazwiska Romów z Torczyna, ustalono produktywność grup antroponimów i formantów nazwiskotwórczych, poddano analizie leksykalno-semantyczną bazę nazwisk, scharakteryzowano morfologiczną strukturę nazw własnych. Wykazano, że antroponimia mniejszości romskiej w Torczynie prawie nie różni się od takich samych ukraińskich onimów. Zarejestrowano 6 nazwisk pochodnych od imion: *Гученко/Huchenko*, *Марценюк/Martseniuk*, *Ковальчук/Kovalchuk*, *Стоянович/Stoianovych*. Przeanalizowano nazwiska pochodne od innych antroponimów (głównie od przezwisk): *Бобенко/Bobenko*, *Покальчук/Pokalchuk*. Pod względem morfologicznym wśród nazwisk Romów dominują konstrukcje z formantami patronimicznymi *-енк-о/-enk-о*, *-ович/-ovych* (*-евич/-evych*): *Берлевич/Berlevych*, *Коржевич/Korrzhevych* oraz z wielofunkcyjnym formantem *-ук/-uk*: *Чужук/Chuzhuk*. Takich nazwisk u torczyńskich Romów jest 4 na 18 zarejestrowanych.

